

Міністерство освіти і науки України
Комунальний заклад вищої освіти
«Дніпровський педагогічний коледж»
Дніпропетровської обласної ради»

Навчально-методична картка заняття № 23-24

Назва та № спеціальності 012 «Дошкільна освіта»

Предмет Українська література

Тема Григір Тютюнник Загальний огляд творчості. Новела „Зав’язь”: символічність назви та подій; внутрішня краса образів юнака та дівчини; відображення національного менталітету у новелі. Новела „Три зозулі з поклоном”: „вічна” тема краси кохання; образ „любові всевишньої” як втілення високої духовної цінності, яка вивищує людину над прагматичною буденністю; роль ху-дожньої деталі в розкритті характеру, ідеї твору; відображення національного менталітету у новелі.

Тип заняття лекційно-практичне

Мета заняття Зацікавити здобувачів освіти особою письменника та його творчістю, дати загальну характеристику стилю письменника; познайомити з новелою Григора Тютюнника «Три зозулі з поклоном» та новелою «Зав’язь»; виробляти в студентів уміння аналізувати літературний образ, проводити філософське дослідження на матеріалі прочитаного твору, продовжуючи навчати працювати в парах, у групі; розвивати творчу уяву й аналітичне мислення; навчати висловлювати власну думку про прочитане, виховувати повагу до людини, прагнення пізнати самого себе.

Роздатковий матеріал: опорний конспект

ТЗН комп’ютер, мультимедійний проектор

Література: Основна 1. Нові імена в програмі з української літератури. Посібник для вчителя / Упоряд. В.Я.Неділько.- К.: Освіта,1993.

2. Українська література / Під ред. П.П.Кононенко.- К.: Вища шк.,1993.- с.288-

3. Письменники Радянської України. 20-30 роки. / Упоряд. С.А.Крижанівський.- К.: Рад.письменник,1989.- 407с.

Борзенко О.І. Українська література. Хрестоматія – довідник. Рівень стандарту, академічний рівень ВД Ранок

Додаткова: 1. Хвильовий М. Твори у 2-х томах.- К.: Дніпро,1990.- Т.1-650с.,Т.2-925с.

2. Дніпрова хвиля: Хрестоматія творів, нововведених до шк.програм.- К.: Освіта,1993.- 672с.

СТРУКТУРА ЛЕКЦІЙНОГО ЗАНЯТТЯ

I. Підготовча частина:

- 1.1. Організація студентів;
- 1.2. Постановка мети заняття.

II. Основна частина:

- 2.1. Спостереження над мовним матеріалом.
- 2.2. Актуалізація опорних знань за запитаннями.
- 2.3. Складання плану роботи.
- 2.4. Сприймання та засвоєння нового матеріалу.

III. Заключна частина:

- 3.1. Підведення підсумків.
- 3.2. Відповіді на запитання студентів;
- 3.3. Домашнє завдання.

Тема Григір Тютюнник «Три зозулі з поклоном» Коротко про письменника. «Вічна» тема «любовного трикутника» в новітній інтерпретації. Образ любові як втілення високої християнської цінності, яка вивищує людину над прагматичною буденністю, очищає її душу. Зміщення часових площин як художній засіб. Роль художньої деталі в розкритті характеру, ідеї.

План

1. «Живописець правди»
2. «У літературу прийшов уже збагачений досвідом чоловік»
3. «Довгий шлях пошуку потрібного слова»
4. «Єдине джерело творчої енергії»

Література:

Основна 1. Нові імена в програмі з української літератури. Посібник для вчителя / Упоряд. В.Я.Неділько.- К.: Освіта, 1993.

2. Українська література / Під ред. П.П.Кононенко.- К.: Вища шк., 1993.- с.288-

3. Письменники Радянської України. 20-30 роки. / Упоряд. С.А.Крижанівський.- К.: Рад.письменник, 1989.- 407с.

Борзенко О.І. Українська література. Хрестоматія – довідник. Рівень стандарту, академічний рівень ВД Ранок

Додаткова: 1. Хвильовий М. Твори у 2-х томах.- К.: Дніпро, 1990.- Т.1-650с., Т.2-925с.

2. Дніпрова хвиля: Хрестоматія творів, нововведених до шк. програм.- К.: Освіта, 1993.- 672с.

Тези:

- «Тепло й достовірність — ось мої літературні критерії», «Не святі горшки ліплять майстри, а майстрами стають люди. Я — людина. Я буду майстром!», — читаємо в щоденнику письменника-новеліста Григора Тютюнника.

- Григір — літературне ім'я письменника, обране ним, щоб відрізнятись від єдинокровного брата Григорія Тютюнника (1920–1961) — відомого українського прозаїка.

- За мотивами його оповідання «Син приїхав» створено фільм «Скляне щастя» (1981), за однойменною повістю автора й творами «Дід Северин» і «Вогник в степу» — кінокартину «Климко» (1983), 1993 р. екранізовано його твір «Три плачі над Степаном».

- Улюблений жанр Григора Тютюнника — новела. Письменник вважав, що новела стоїть до поезії найближче. Цей жанр вимагав від нього самодисципліни й великої концентрації думки. «Створити художній твір — значить у чомусь вичерпати самого себе», говорив він.

- «Класичний аналіз психіки в наш час не пройде. Потрібна деталь». Яскравим прикладом може служити новела «Зав'язь».

Тема Григiр Тютюнник «Три зозулі з поклоном» Коротко про письменника. «Вiчна» тема «любовного трикутника» в новiтнiй iнтерпретацiї. Образ любовi як втiлення високої християнської цiнностi, яка вивищує людину над прагматичною буденнiстю, очищає її душу. Змiщення часових площин як художнiй засiб. Роль художньої деталi в розкриттi характеру, iдеї.

План

1. «Живописець правди»
2. «У лiтературу прийшов уже збагачений досвiдом чоловiк»
3. «Довгий шлях пошуку потрібного слова»
4. «Єдине джерело творчої енергiї»

«Тепло й достовiрнiсть — ось мої лiтературнi критерiї», «Не святi горшки лiплять майстри, а майстрами стають люди. Я — людина. Я буду майстром!», — читаємо в щоденнику письменника-новелiста Григора Тютюнника. Така самооцiнка й вимогливiсть до себе заслуговують на повагу. I вiн дійсно став майстром художнього слова, точного, лаконiчного, яскравого, теплогo, талановитого. Безперечно, Тютюнник творив своерiдно. Саме творив, а не писав.

Кожну новелу вiн спершу виношував, як мати дитя пiд серцем. Не раз вiн говорив своїм друзям: «Менi здається, що спочатку йде робота душі. Часом напружена, iнколи прихована. Але постiйна робота душі. I колись настає мить, що вигострилась думка до краю, бiль серця такий, що воно обкипає кров'ю, а напруга така, нiби кожен нерв, як напнута струна на скрипцi, ледь-ледь торкни, i вiн застогне словом. Цей процес схожий, як ото лiнза збирає сонячнi променi в один пучок. Так i тут: думка, серце й нерви повиннi сконцентруватися в словi». Знаходив таке слово, яке iншим не замiниш. Довгий шлях пошуку потрібного слова не зупиняв його, бо знав, що «у художнього слова одна-єдина функцiя. Ця функцiя зветься необхіднiстю». Його слова то нiжнiстю, то любов'ю, то ненавистю, то ганебнiстю влучали прямо в серце.

Дивовижно правдиво змальовував життєвi ситуацiї, умiв повно, об'ємно розкрити внутрiшнiй свiт героя, бо вважав, що «письменник повинен не просто стежити за вчинками героїв, а думати над ними».

Вивчати життя письменника ми будемо за допомогою нашого символiчного щоденника, де кожна сторiнка — певний етап життя письменника.

Тож відкриємо першу сторiнку...

«Живописець правди»

Тютюнник Григiр народився 5 грудня 1931 р. в селi Шилiвка Зiнькiвського району на Полтавщинi в сiм'ї селян. Григiр — лiтературне iм'я письменника, обране ним, щоб вiдрiзнятися вiд єдинокровного брата Григорiя Тютюнника (1920–1961) — вiдомого українського прозаїка. Батько, репресований, iз таборiв не повернувся. Шестирiчнiй Григiр виховувався в родинi свого дядька, що мешкала на станцiї Щотове Луганської облaстi. Батько письменника,

Михайло Васильович, заарештований органами НКВС у 1937 р., як «ворог народу», із заслання не повернувся. Мати вийшла вдруге заміж, а малого Григора забрав до себе на Донбас батьків брат — Филімон Васильович Тютюнник, у родині якого й виховувався майбутній письменник.

1938 р. Григір пішов до школи в український перший клас, який нараховував сім учнів, а тому через деякий час був розформований, і хлопця перевели в російський клас. З того часу й до 1962 р., як зазначав сам Тютюнник, він розмовляв, писав листи (іноді оповідання) виключно російською мовою.

Під час війни жив у свого дядька Филімона Васильовича на Донбасі.

1942 р., коли дядько пішов на фронт, одинадцятирічний хлопчик, рятуючись від голоду, пішки помандрував окупованою територією до рідного села на Полтавщині, адже тітка не могла сама прогодувати сім'ю. Після п'ятого класу Григір навчався в Зіньківському ремісничому училищі № 7, там отримував 700 г хліба, що допомогло вижити.

Закінчивши його, працював на Харківському заводі імені Малишева, але захворів на легені, повернувся до Шилівки, не відпрацювавши належних трьох років, за що відсидів 4 місяці в колонії. Як вийшов, повернувся на Донбас, будував Миронгрес, слюсарював. Тяжкі умови дитинства відіграли згодом істотну роль й у виборі тем та сюжетів, й у формуванні світосприймання майбутнього письменника з його драматичністю як основною домінантою: рання втрата батька, життя вдалині від матері, завдані війною моральні й матеріальні втрати тощо.

1951 р. Тютюнник пішов до армії, служив у морфлоті радистом на Далекому Сході. Після демобілізації закінчив вечірню школу, працював токарем у вагонному депо.

У 1957–1962 рр. майбутній письменник навчався в Харківському університеті на філологічному факультеті.

«У літературу прийшов уже збагачений досвідом чоловік»

Після закінчення Харківського університету (1962) Григір Тютюнник учителював у вечірній школі на Донбасі, поблизу Алчевська. У 1963–1964 рр. працює в редакції газети «Літературна Україна», публікує в ній кілька нарисів на різні теми та перші оповідання: «Дивак», «Рожевий морок», «Кленовий пагін», «Сито, сито...». Молодіжні журнали «Дніпро» та «Зміна» вміщують новели «Місячної ночі», «Зав'язь», «На згарищі», «У сутінки», «Чудасія», «Смерть кавалера». Зацікавившись кінематографом, Гр. Тютюнник працює у сценарній майстерні Київської кіностудії імені О. Довженка, створює літературний сценарій за романом Григорія Тютюнника «Вир», рецензує твори колег-кінодраматургів та фільми. Переходить на редакторсько-видавничу роботу, а згодом повністю віддається літературній творчості. 1966 р. вийшла перша його книжка «Зав'язь», яка стала однією з тих книжок, які засвідчили новий злет української прози й зробили популярним ім'я Гр. Тютюнника, водночас вирізнявши його серед творчої молоді. Журнал «Дружба народів» відзначив оповідання Григора Тютюнника як кращі в своїх публікаціях 1967 р. 1968 р. «Літературна газета» оголосила всесоюзний конкурс на краще оповідання. Григору Тютюннику було присуджено премію за оповідання «Деревій». Твір дав назву збірці (1969), до якої увійшли повість «Облога» та

кілька оповідань. 1970 рр. з'являються в пресі — республіканській («Вітчизна», «Дніпро», «Ранок») та всесоюзній («Дружба народів», «Сельская молодежь», «Студенческий меридиан») нові твори Григора Тютюнника.

У Таллінні виходить збірка його оповідань естонською мовою (1974). Журнал «Сельская молодежь» у 1979 р. (№ 1) повідомляє, що його нагороджено медаллю «Золоте перо» — за багаторічне творче співробітництво. Виходять друком збірки «Батьківські пороги», «Крайнебо» (Київ, 1972, 1975), «Отчие пороги» (Москва, 1975), «Коріння» (Київ, 1978). Тютюнник перекладав українською мовою твори В. Шукшина: 1978 р. у видавництві «Молодь» вийшла збірка оповідань та кіноповістей «Калина червона»; він перекладав і твори

М. Горького («Серце Данко»), І. Соколова-Микитова («Рік у лісі») та ін.

На початку 1970-х років Гр. Тютюнник працював у видавництві «Веселка».

Серед його продукції — настільна книга-календар для дітей «Дванадцять місяців» (1974), у підборі матеріалів до якої виявився його літературний смак, мистецька вимогливість, повага до юного читача. Пише він і сам твори для дітей, видає збірки оповідань «Ласочка» (1970), казок «Степова казка» (1973), які по-новому розкрили талант письменника. За книги «Климко» (1976 р.) і «Вогник далеко в степу» (1979) Григорові Тютюннику присуджено республіканську літературну премію імені Лесі Українки 1980 р.

Він був одружений і мав двох синів. В останні місяці життя письменник працював над повістю «Житіє Артема Безвіконного». Не будучи в змозі в усій повноті реалізувати свій талант в атмосфері чиновницького диктату над літературою, 7 березня 1980 р. Григир Тютюнник покінчив життя самогубством. 1989 р. його творчість була посмертно відзначена Державною премією імені Т. Г. Шевченка («Вогник далеко в степу», «Климко», «Лісова сторожка» «На згарищі», «Зав'язь», «Син приїхав», «Три зозулі з поклоном»).

Екранізації. За мотивами його оповідання «Син приїхав» створено фільм «Скляне щастя» (1981), за однойменною повістю автора й творами «Дід Северин» і «Вогник в степу» — кінокартину «Климко» (1983), 1993 р. екранізовано його твір «Три плачі над Степаном».

«Довгий шлях пошуку потрібного слова»

Довгий шлях пошуку потрібного слова не зупиняв його, бо знав, що «у художнього слова одна-єдина функція. Ця функція зветься необхідністю».

Його слова то ніжністю, то любов'ю, то ненавистю, то ганебністю влучали прямо в серце. Дивовижно правдиво змальовував життєві ситуації, умів повно, об'ємно розкрити внутрішній світ героя, бо вважав, що «письменник повинен не просто стежити за вчинками героїв, а думати над ними».

Улюблений жанр Григора Тютюнника — новела. Письменник вважав, що новела стоїть до поезії найближче. Цей жанр вимагав від нього самодисципліни й великої концентрації думки. «Створити художній твір — значить у чомусь вичерпати самого себе», говорив він. Тютюнник у новелах зажди працював над почуттями, що жили навколо нього й в ньому. Головний принцип його творчості сконцентрований у таких словах: «мила моя людино, ніколи я не скажу про тебе чорного слова!» І це було правдою. Він умів дивитися і на зло

«з висот розуму», сприймав його душею. Особливістю творчого стилю Г. Тютюнника є використання художньої деталі в розкритті характеру.

«Класичний аналіз психіки в наш час не пройде. Потрібна деталь». Яскравим прикладом може служити новела «Зав'язь». Ось закохані в проваллі.

Як уміє автор правдиво передати психологічний стан героїв! Всього-на-всього очі, а скільки в цій деталі почуття, життєвої правди. «У небо знову сягнула заграва, і в провал лі повиднішало настільки, що мені стає добре видно Сони-ні очі. Вони якісь дивні: наче й злякані трохи, а сміються... На якусь мить я бачу її сухі вимогливі очі»... Цікаві твори Г. Тютюнника ще однією особливістю, у них майже немає відступів. Читач відразу поринає в яскраві життєві картини, чує гострі діалоги, в яких чітко вимальовуються характери героїв, простих трудівників села. Тютюнник ніколи не повчає. Він вірить і любить свого читача, а тому надає йому право самому оцінити героїв. Умів новеліст у своїх творах показати високі почуття («Зав'язь», «Три зозулі з поклоном») чи такі ганебні явища, як бездуховність, міщанство, споживацтво («Син приїхав»). Письменник говорив не тільки про недолік у соціальному ладі, а й у національному українському характері. І говорив про це сміливо, відверто. Він писав, незважаючи на офіційну критику, яка звинувачувала його в «очорненні світлої, радісної дійсності». Кричали його оповідання гіркою правдою життя, і ніщо не могло його зупинити. Г. Тютюнник залишався правдивим, безкомпромісним, сміливим. І тільки смерть зупинила його... Творча спадщина Григора Тютюнника налічує близько сорока новел, п'ять повістей, ряд нарисів, статей, спогадів. Першу новелу «В сумерки» написав російською мовою і надрукував її в журналі «Крестьянка» 1961 р.

Після смерті старшого брата Григорія Тютюнника (автора роману «Вир») переклав свої «Сумерки» українською мовою і з того часу писав лише нею. Твір народився з його листа до дружини. Він з таким щемливим болем розповів їй про драму своєї родини, що й сам не помітив, як з-під його пера вийшла викінчена художня річ. Перша книжка його оповідань «Зав'язь» вийшла у світ 1966 р. Письменник завжди схилявся перед красою світу, прагнув до любові й гармонії у всьому: у взаєминах між людьми, у ставленні до роботи, до природи, а коли не знаходив цього, глибоко страждав і готовий був боротися проти людської байдужості, духовного убозтва. Це й ставало темою багатьох його творів. А свою провідну тему Григорій Тютюнник чітко сформулював в одному із своїх інтерв'ю: «Найдорожчою темою, а отже й ідеалом для мене завжди були й залишаються доброта, самовідданість і милосердя людської душі в найрізноманітніших їх виявах». Людей з такою душею письменник змалював чи не в кожному творі. Григорій Тютюнник не шукав якихось виняткових історій, карколомних подій, незвичайних героїв. Проте в його творах поставали характери небуденні, а події — настільки драматичні, що залишали глибокий слід у серцях читачів. Ось лише деякі з них: коваль Юхим Кравчина («У Кравчини обідають»), готовий кожному допомогти ділом, добрим словом, чи порадою; учитель Федір Несторович («На згарищі»), у якого війна забрала все, а він залишився людяним і чутливим до чужого болю; колишній директор школи Калюжний («Облога»), який і на фронті опікується сиротою, що прибився до військової частини; Степан Дерев'янка («Три плачі над Степаном»), який кожної хвилини готовий прийти на допомогу всім, хто її

потребував. З великою і ніжною любов'ю письменник змалював дітей, що виявляли силу духу, яка не кожному й дорослому до снаги. Це Ігорко Човновий, Харитон, Климко і Павлентій з оповідання «Смерть кавалера» та повістей «Облога», «Климко», «Вогник далеко в степу». За дві останні повісті Григору Тютюннику в 1980 р. було присуджено літературну премію імені Лесі Українки. Григир Тютюнник плідно працював як перекладач. У його перекладах українською мовою вийшли книги В. Шукшина «Калина червона», В. Соколова-Микитова «Рік у лісі», М. Островського «Гудок», Р.-Е. Распе «Пригоди барона Мюнхаузена» та інші. В атмосфері чиновницького диктату над літературою що панував у ті роки, письменник не зміг повністю реалізувати свій глибоко народний талант. У березні 1980 р. Григир Тютюнник пішов з життя. У 1989 р. його творчість була посмертно відзначена Державною премією імені Т. Г. Шевченка.

У школі с. Щотове на Луганщині у 1988 р. відкрито літературний музей Григора Тютюнника, а на шкільному подвір'ї йому споруджено пам'ятник. Оповідання й повісті письменника перекладено багатьма іноземними мовами. Нещодавно (2006 р.) у видавництві «Грамота» вийшли друком «Вибрані твори» Григора Тютюнника.

«Єдине джерело творчої енергії»

У лютому 1980 р. Г. Тютюннику було присуджено премію імені Лесі Українки (за книги «Климко», «Вогник далеко в степу»). А 7 березня він заподіяв собі смерть. Похований на Байковому кладовищі в Києві. Зовні ніби було все добре. Григир любив товариство, ніколи йому його не бракувало, швидко сходився з людьми, був дотепний, артистичний, твори випробовував «на публіці» — довіряв загалові... А в глибині душі був пекельний біль, який терзав безперестанно. «І що я в Господа за людина!!! Ні в чому немає мені ані міри, ані втіхи — ні в любові, ні в стражданні, ні в захопленнях, ні в сумі пекельному. Неприкажаний я. Все б вирвати з душі й оновитися, все б спочатку почати, та несила», — так писав у щоденнику. Дійсність і мрія одночасно співіснували в ньому; перша змушувала думати, страждати, друга постійно вабила, кликала за собою... Ще молодим він зробив для себе висновок: «Життя у творчій свідомості письменника начебто роздвоюється: одна площина — існуюче, друга — бажане. Це єдине джерело творчої енергії».

Інструкція

до практичного заняття

Тема Григор Тютюнник Загальний огляд творчості. Новела „Зав’язь”: символічність назви та подій; внутрішня краса образів юнака та дівчини; відображення національного менталітету у новелі. Новела „Три зозулі з поклоном”: „вічна” тема краси кохання; образ „любові всевишньої” як втілення високої духовної цінності, яка вивищує людину над прагматичною буденністю; роль художньої деталі в розкритті характеру, ідеї твору; відображення національного менталітету у новелі.

Тип заняття Л-ПЗ

Мета заняття Ознайомитися з біографією письменника та його творчістю, дати загальну характеристику стилю письменника; познайомитися з новелою Григора Тютюнника «Три зозулі з поклоном»; розвивати вміння аналізувати літературний образ, проводити філософське дослідження на матеріалі прочитаного твору, продовжити навчання працювати в парах, у групі; розвивати творчу уяву й аналітичне мислення; навчатися висловлювати власну думку про прочитане, виховувати повагу до людини, прагнення пізнати самого себе.

Роздатковий Обладнання архівні документи, видання творів різних років(слайдові презентація)

ТЗН: мультимедійний проектор.

Хід роботи

I. Підготовча частина.

1. Організаційний момент. Мотивація навчальної діяльності.

II. Основна частина.

2.1. Вступне слово.

2.2. Актуалізація опорних знань. Бесіда.

1. Пригадаємо, які риси характерні для новели як малого прозового жанру?
 2. Пригадаймо, кому з письменників-новелістів початку ХХ століття батько висловив подібну пораду: «Василю, не пиши так страшно, бо вмреш!», і про нього ж сказано: писав коротко і страшно.
 3. Пригадаємо майстра новели – представника покоління Розстріляного відродження . Які риси творчої манери притаманні йому?
 4. У чому ж неповторність і своєрідність таланту Григора Тютюнника-майстра новели.
- 2.3. Історія створення новели.

2.4. Робота з текстом (робота в групах)

Перша група

Перша група досліджує художню майстерність Григора Тютюнника, показує вміння використовувати тільки необхідні слова, влучні художні засоби.

Друга група. Розповідь від імені Марфи.

Третя група. Твір-розповідь від імені Михайла.

Четверта група. Твір-розповідь від імені Соні.

2.5. Бесіда з студентами

Скільки горя й смутку у творі. Які нелегкі долі героїв. І над усім цим возвеличується земна любов. Чиста, щира, безкорисна й безнадійна.

1. Хто ж з героїв здатний на таке високе почуття?
2. Зачитати рядки на підтвердження.
3. Що відчував до Марфи Михайло?
4. Якими рисами наділив його автор?
5. Що розповідав Михайло про своє життя в «Сибірі неісходимій»?
6. Хто в новелі наділений милосердям, здатністю розділити чужий біль, як власний?
8. Який біографічний момент у новелі?
9. Родина не отримала навіть відомостей про дату смерті й місце поховання.)
10. Які символи використані у творі?
11. Яку художню деталь можна виділити в новелі «Три зозулі з поклоном».

2.6. Письмова робота, допишіть речення.

Літературний рід:

Жанр:

Тема:

Головна ідея:

Сюжет:

2.7. Робота з картками

1. Виписати цитати до образу Михайла.
2. Скласти цитатний план до характеристики Марфи Яркової.
3. Дослідити, як у своїх листах Михайло розповідав про своє життя в «Сибіру неісходимому».
4. Дослідити композицію, проблематику й жанр твору.

III. Підведення підсумків.

3.1. Які асоціації викликає у вас слово «кохання»?

Складіть із них «асоціативний куш»

3.2. Домашнє завдання.

